

nihil aliud significat, nisi: In te ipso, qui lux, et fons luminis es, videbimus te lumen inaccessibile et indeficiens. Nunc enim videmus Deum, sed in speculo creaturarum; in mente nostra, quæ est imago Dei, ratiocinando, et discurrendo ab operibus ad opificis notitiam; denique in fide, non in specie: tunc autem videbimus Deum in seipso, et ut dicit Apostolus *1 Corinth. xii*, «facie ad faciem;» et, ut loquitur B. Joannes *1 Joan. iii*: «Videbimus eum sicuti est,» non sicut in imagine representatur. Et quoniam, ut idem Joannes dicit *1 Joan. i*: «Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ,» ideo recte dicitur, «in lumine tuo,» id est, in ipsa tua divinitate, quæ lux est, non in figuris et ænigmatibus, «videbimus lumen,» id est te ipsum, «qui es lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,» *Joan. i*. Recte quoque theologi ex hoc loco colligunt lumen gloriæ, quod necessarium esse volunt ad Deum videndum. Nam Deus lux quædam est, sed *inaccessibilis*, ut dicit B. Paulus *1 Timoth. vi*; et ideo nisi mens elevetur, et confortetur quodam dono Dei, quod vocant lumen gloriæ, non potest obtutum figure in lucem illam increatam: proinde videbimus quidem lumen, quod est ipse Deus, sed *in lumine ipsius*, id est, adjuti lumine gloriæ, quod ipse donat fide, quos ad sui visionem dignatur admittere. Sed prior explicatio videtur magis literalis.

11. PRÆTENDE MISERICORDIAM TUAM SCIENTIBUS TE: ET JUSTITIAM TUAM HIS, QUI RECTO SUNT CORDE.

Docet nunc Propheta magna ista bona, de quibus hactenus locutus est, ad solos justos pertinere, quos paulo ante filios hominis appellavit, cum impios jumentorum nomine vocasset. Utitur quidem Propheta forma loquendi imperativi modi, sed vim habet apud prophetas ea forma modi indicativi, ut sæpe diximus: «Prætende, inquit, misericordiam tuam scientibus te,» id est, extendere hanc magnam misericordiam tuam scientibus, id est, illis tantum, qui te cognoscunt notitia familiaritatis et amicitie; qui tecum versantur, te invocant, qui audiunt te in præceptis tuis, et quos tu audis in precibus eorum: Quo modo loquendi dicitur in *Vangelio, Matth. xxv*: «Amen dico vobis, nescio vos.» «Et justitiam tuam his qui recto sunt corde,» id est, extende, sive porrigere hanc misericordiam, quæ simul est corona justitiæ, his «qui recto sunt corde,» id est, justis et piis, qui cor habent rectum et conforme rectitudini tuæ, et ideo placeat illis omnia mandata tua et judicia tua. Idem enim petit Propheta more suo

diversis vocabulis: nam scientes Deum notitia amicitie, ipsi sunt recti corde; et felicitas æterna, misericordia et justitia est: misericordia quidem, quia ex dono gratiæ facti sumus justis ex impiis, et amici ex inimicis, et recti corde ex distortis et obliquis, et operarii bonorum operum, ex operariis iniquitatis; sed tamen eadem felicitas est etiam corona justitiæ, et merces bonorum operum: nam, ut habetur in concilio Atraciano *II, Can. xvi*: Debetur merces operibus bonis, si fiant; sed misericordia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.

12. NON VENIAT MIHI PES SUPERBIE, ET MANUS PECCATORIS NON MOVEAT ME.

Sollicitus jam de se Propheta, ne a tanto bono forte excidat, precatur Deum pro dono perseverantiæ, ac præsertim contra vitium superbiæ, cui obnoxii sunt magni viri, qualis ipse erat. «Non veniat, inquit, mihi pes superbiæ,» id est, ne queso sinas, ut mihi appropinquet pes superborum, ne forte manus ipsorum moveat me verbo, vel exemplo, vel alia tentatione, et dejiciat de statu gratiæ in foveam peccati. Nomine superbi et peccatoris, cujus pedem et manum, id est, ejus accessum et potentiam timet, intelligitur precipue diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ; et deinde etiam ministri et satellites ejus. Posset etiam cum S. Augustino ita exponi: «Non veniat mihi pes superbiæ,» id est, non contingat mihi, ut incipiam habere pedem superbiæ, id est affectum superbiæ; «et manus peccatoris non moveat me,» id est, et operatio peccatoris non inducat me ad consensum peccati, et sic vel ex meo vitio, vel ex tentatione aliorum dejiciat de statu meo, et cadam.

13. IBI CEDIDERUNT QUI OPERANTUR INIQUITATEM: EXPULSI SUNT, NEC POTUERUNT STARE.

Reddit rationem cur tantopere timeat sibi a superbiâ: quoniam, inquit, «ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem,» id est, a superbiâ initium sumpsit omnis perditio, » ut ait Tobias cap. iv; nam et primus angelus cum sociis suis, et primus homo cum uxore sua, ob superbiâ ceciderunt, et per eos peccatum in mundum intravit. Et postea quam ceciderunt a justitia ad iniquitatem, expulsi sunt a Deo e loco felicitatis, et dejecti in profundum miseriarum. Nam «Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,» ut dicunt Apostoli, Petrus in *epist. I, cap. v*, et Jacobus cap. iv. «Nec potuerunt stare,» in loco illo felicitatis, in quo posuerat illos Deus, ut ad majora proveheret, si in bono perseverarent.

V. v. — *Psalmus ipsi David.*

1. Noli æmulari in malignantibus, neque zæaveris facientes iniquitatem.
2. Quoniam tanquam ænum velociter arecent: et quemadmodum olera herbarum cito decident.
3. Spera in Domino, et fac bonitatem; et inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus.
4. Delectare in Domino, er dabit tibi petitiones cordis tui.
5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam, et judicium tuum tanquam meridiem.

7. Subditus esto Domino, et ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias.

8. Desine ab ira, et derelinque furorem; noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur; sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.

10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator; et quæres locum ejus, et non invenies.

11. Mansueti autem hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

12. Observabit peccator justum, et stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores; intenderunt arcum suum:

Ut dejiciant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde.

15. Gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur.

16. Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.

17. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus.

18. Novit Dominus dies immaculatum, et hereditas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur:

20. Quia peccatores peribunt.

V. s. h. — *David.*

[*Aleph.*] Noli contendere cum malignis: neque æmuleris facientes iniquitatem.

Quoniam sicut herba velociter conterentur, et sicut olus viride marcescent.

[*Beth.*] Spera in Domino, et fac bonum; peregrinare [*h. habitare*] in terra, et pascere fide:

Et delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

[*Ghimel.*] Volve super Dominum [*h. Revela Domino*] viam tuam, et confide in eo, et ipse faciet.

Et educet sicut lumen justitiam tuam, et judicium tua [*al. judicium tuum*] sicut meridiem.

[*Daleth.*] Tace Domino, et exspecta eum; noli contendere adversus eum, qui proficit in via sua, adversus virum, qui facit quæ cogitat.

[*He.*] Dimitte iram, et derelinque furorem: noli contendere ut malefacias.

Quoniam qui malefaciunt, interibunt: exspectantes autem Dominum ipsi hereditabunt terram.

[*Vav.*] Adhuc enim modicum, et non erit impius; et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Mites autem hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

[*Zain.*] Cogitat impius de justo, et frendet adversus eum dentibus suis.

Dominus deridebit eum, quia vidit quoniam venit dies ejus.

[*Heth.*] Gladium evaginaverunt impii: teterunt arcum suum, ut percussant [*h. ut dejiciant*] egenum et pauperem, et interficiant rectos in via.

Gladius eorum ingrediatur in cor eorum, et arcus eorum confringantur.

[*Teth.*] Melius est parum justo, quam divitiis impiorum.

Quia brachia impiorum confringentur, sublevat autem justos Dominus.

[*Dod.*] Novit Dominus dies immaculatum, et hereditas eorum æterna [*h. in sæculum*] erit.

Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur.

[*Caph.*] Quia impii peribunt, et inimici Do-

Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21. Mutuabitur peccator, et non solvet; justus autem miseretur et tribuet.

22. Quia benedictio ei hereditabunt terram; maledictioes autem ei disperibunt.

23. Apud Dominum gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet.

24. Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

25. Junior fui: etenim senui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quaerens panem.

26. Tota die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit.

27. Declina a malo, et fac bonum: et inhabita in saeculum saeculi.

28. Quia Dominus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos: in aeternum conservabuntur.

Injusti punientur, et semen impiorum peribit.

29. Justi autem hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam.

30. Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

31. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus.

32. Considerat peccator justum, et quaerit mortificare eum.

33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus; nec damnabit eum, cum judicabitur illi.

34. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hereditate capias terram: cum perierint, peccatores videbis.

35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.

36. Et transivi, et ecce non erat: et quasiivi eum, et non est inventus locus ejus.

37. Custodi innocentiam, et vide aequitatem: quoniam sunt reliquiae homini pacifico.

38. Injusti autem disperibunt simul: reliquiae impiorum interibunt.

39. Salus autem justorum a Domino, et protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos; et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

mini gloriantes ut monocerotes: consumentur, sicut fumus consumitur.

[*Lamed.*] Fœnus accipit impius, et non reddet: justus autem donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, hereditabunt terram; et qui maledicti, interibunt.

[*Mem.*] A Domino gressus viri firmantur, et viam ejus volet.

Cum ceciderit, non allidetur: quia Dominus sustentat manum ejus.

[*Non.*] Puer fui, siquidem et senui, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus quaerens panem.

Tota die donat et commodat, et semen ejus in benedictione.

[*Samech.*] Recede a malo, et fac bonum, et habita in sempiternum [*h. saeculum*].

Quia Dominus diligit judicium, et non derelinquet sanctos [*h. misericordes*] suos.

In aeternum [*h. in saeculum*] custoditi sunt, et semen impiorum peribit [*al. perit*].

Justi hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum [*h. in aeternum*] super eam.

[*Phe.*] Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

Lex Dei ejus in corde ejus: non deficient gressus ejus.

[*Sade.*] Considerat impius justum, et quaerit, ut occidat eam.

Dominus non derelinquet eum in manu ejus, et non condemnabit eum cum judicabitur [*al. judicatur*].

[*Coph.*] Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut possideas terram: cum interibunt [*al. pereunt*] impii, videbis.

[*Res.*] Vidi impium robustum, et fortissimum, sicut indigenam virentem.

Et transivi, et ecce [*al. tac. ecce*] non erat: et quasiivi eum, et non est inventus.

[*Sin.*] Custodi simplicitatem, et vide rectum: quia erit in [*al. ad*] extremum viro pax.

Pravaricatores autem interibunt pariter, et novissimum impiorum peribit.

[*Thav.*] Salus autem justorum a Domino: fortitudo eorum in tempore tribulationis.

Et auxiliabitur eis Dominus, et salvabit eos: eripiet eos ab impiis, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

platonam porro felicistem. Quam sententiam vates perpetua antithesi conditionis, eventuum, fortunæ, exitus, motum et vitæ piorum et impiorum innotat.

Structura hujus Psalmi, ait Amyraldus, duo habet maxime memoranda. Præsertim est, quod nullus in eo fere ordo a Davide observatus est, nulla partium coherencia, nisi quod una eademque res diversisque locutionibus et considerationibus variatur. Quædam, quod in initio versucolorum aliquam artem auctor observasse videtur. Nam, ut in nonnullis aliis, ordine alphabetico secutus est, nisi quod inter α et ω , exempli causa, it sic deinceps, versus interseruit, cujus prima littera talis est, qualis calamus poetae nullo consilio subit. Quocirca ne auxilium sinu in hoc carmine in quatuordecim connexiois versucolorum inter ipsos. Sunt enim certe quidem in Vet. Testamenti nonnulla scripta, quorum partes inter se satis accurata methodo continentes et continuatæ sunt, et quarum veluti commissuras, tanquam in corpora naturali, facile observare queas. At non minus certum est, esse fidelem alia, in quibus sententia, tanquam flores in fasciculum, congestæ sunt, et quos commune vinculum ita continet atque coeret, ut non magis sine ex aliis dependant, quam gemmæ plures aut margaritæ, quæ eodem filo trajectæ, montis unum efficiunt.

Igitur strephæ tot, quot litteræ alphabeti, pleræque quatuor membrorum.

1. Davidis carmen.

Ne exardescas ob malos,
neque invidias prave agentibus.

2. Nam sicut gramen proptere abscedentur,
et quasi herba viridis (propr. *viriditas herbæ*) flaccescunt.

3. Confide Jovæ, et fac bonum;
incole terram, et sectare (propr. *pasce*) veritatem (recta et honesta).

4. Obllecta te in Jovæ (quod sit tuus patronus),
et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Devolve super Jovam viam tuam (res tuas);
et confide in eo, et is faciet *optata tua*.

6. Et educet ut lucem jus tuum,
et judicium tuum (causam tuam) ceu meridiem *splendescere faciet*.

7. Sile (confidens) Jovæ, et exspecta eum;
ne succenseas in eum (sen *de eo*), qui prospere expedit viam suam,
in virum facientem fraudes.

8. Remitte ab ira, et relinque exardescentiam,
ne succenseas (hoc effecturus) tantum ut malefacias.

9. Nam male facientes exscedentur;
at qui Jovam fuerint præstolati, illi terram hæreditario possidebunt.

10. Et adhuc paullisper *exspecta*, et non erit improbus;
atque attendes ad locum ejus, et non erit ille.

11. At mansueti hæreditario terram possidebunt,
et oblectabuntur multitudine pacis.

12. Mala meditatatur improbus justo,
et infrenet contra eum dentibus suis

13. Dominus ridet eum;
nam videt advenire diem ejus *exitalem*.

14. Gladiata stringant improbi,

Argumentum.— Ne homines falsa improborum felicitate concepti, illos emulari studeant virtute rejecta, docet hoc carmine, brevem et vanam illorum esse prosperitatem ac potentiam, contraque piorum herminam æternam brevem,

- et calcant (tendunt) arcum,
ut prosternant afflictum et pauperem,
ut trucident rectos viæ.
15. Gladius eorum in cor ipsorum intrabit,
et arcus eorum confringentur.
16. Præstat paucillum *quod* justo est,
quam opes improborum multorum.
17. Nam brachia sceleratorum confringentur;
at sustentat justos Jova.
18. Novit (curat) Jova dies integrorum,
et hæreditas (possessio) eorum in perpetuum erit.
19. Non afficientur pudore tempore adverso,
et diebus famis saturabuntur.
20. Nam improbi peribunt,
et hostes Jovæ ut decus pratorum
evanescent, fumo evanescent.
21. Mutuatur improbus, nec solvit;
at justus miseretur et largitur.
22. Nam benedicti ejus (Jovæ) terram hæreditario possidebunt,
et maledicti ejus exscindentur *e terra*.
23. A Jova gressus viri *justi* stabiliuntur,
et via ejus delectatur.
24. Cum ceciderit, non prosternetur;
nam Jova sustentat manum ejus.
25. Puer fui, etiam senui,
nec vidi justum derelictum (a Deo),
aut semen ejus quærens panem.
26. *E contra* : quotidie *justus* miseretur et dat munus,
et semen ejus est benedictioni (benedictum).
27. Recede a malo, et fac bonum.
et habita (habitabis) perpetuo *patriam terram*.
28. Nam Jova amat judicium (jus),
nec derelinquet pios suos :
in sempiternum custodientur,
at semen improborum exscindetur.
29. Justi hæreditario possidebunt terram,
et perpetuo eam habitabunt.
30. Os justii meditatur (eloquitur) sapientiam,
et lingua ejus loquitur judicium (justitiæ congruæ).

31. Lex Dei sui in corde ejus,
non vacillat (a recta via) gressus ejus.
32. Insidiatur improbus justo,
et studet occidere eum.
33. Jova non relinquit eum in manu illius,
nec condemnat (condemnari sinit) eum, cum judicatur.
34. Exspecta Jovam, et observa viam ejus,
et sublevabit te ut possideas terram;
excidium improborum videbis.
35. Vidi improbum violentum (ferocientem),
et qui diffunderet se ut arbor indigena late virens.
36. Et interiit, et ecce non fuit;
et quasi eum, nec inventus est.
37. Custodi integritatem, et vide (sequere) *quod* rectum est :
quia posteritas est homini pacis.
38. At scelerati delentur una,
posteritas improborum exscinditur.
39. Et salus justorum a Jova, *quæ ipse*
propugnaculum est eorum tempore angustia.
40. Et adjuvat eos Jova, et liberat eos;
liberat eos ab improbis et servat eos,
quia confiderunt in eo.

NOTÆ.

Vers. 1. *Ne exardescas*, conspectis eorum rebus secundis. — Vers. 2. *Abscindentur* : Alexandrinus *re-*
tulit ad rad. שָׁרַף . — Vers. 3. *Incole* : promissio est : cf. infra vers. 9 et 11. — Vers. 5. *Pro faciet*, Maurer
verlit *presentem se exhibebit*. — Vers. 14. *Stringunt*, propr. *aperiunt* gladium in vagina veluti *inclusum*.
— Vers. 20. *Decus pratorum*, herba. Rosenmullerus, *pingue ovium*. Alexandrinus legi *higor heroum*, ut
utrumque sit infinitivus. — Vers. 21. Sensus : impius ita egestate premitur, ut ne mutuam quidem et de-
bitam restituere possit; pius vero omni honorum genere ita Deo favente abundabit, ut *possit* esse erga pau-
peres misericors, erga omnes liberalis. — Vers. 34. *Viam*, quam vult te ingredi. *Sublevabit te* prostra-
tum et abjectum. — Vers. 35. *Diffunderet se*; alii, *nudaret se*, velut athleta, ut suas vires exserat. *Indi-*
gna, suo solo sita. — Vers. 37. Maurer verlit, *observa integrum... rectum*, scil. hominem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalms, ipsi David.

In titulo nihil est novi. Continet autem hic Psalmus pharmacum saluberrimum ad curandos animos pusillorum,
qui facile scandalizantur, cum vident in hoc mundo impios prosperari, et inde dubitare incipiunt de providentia
Dei, et animari ad imitanda opera impiorum. Non est in hoc Psalmo continuata quædam oratio, sed collectio

quamvis sententiarum, quasi apherismorum, et ideo ut facilius memoria custodiretur, per alphabetum digesta est, ita ut primus quasi apherismus continens duos versiculos incipiat a prima littera, secundus a secunda, et sic de aliis. Quas litteras notabimus, ut appareat distinctio sententiarum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. *Aleph.* NOLI ÆMULARI IN MALIGNANTIBUS, NEQUE ZELAVERIS FACIENTES INIQUITATEM.

2. QUONIAM TANQUAM FOENUM VELOCITER ABESCENT, ET QUOMODUM U OLERA HERBARUM CITO DECIDENT.

Admonet Propheta, tanquam spiritualis medicus, fideles, ut si videant impios prospere agere, non provocentur ad eos imitandos, neque irascantur, aut indignentur adversus Deum, quasi iniustum: quoniam prosperitas impiorum non diu durabit, imo velocissime transibit; et tunc apparebit iustitia et providentia Dei, quae impios non sinit diu exultare et letari. Verba tamen sunt obscuriora, *פסע* constructionem verborum cum praepositionibus quae hebraismum, vel graecismum reddent: sed conabimur perspicuum sententiam reddere. « Noli æmulari in malignantibus, » id est, noli provocari ad emulationem, sive, noli fieri æmulus et rivalis malignorum. In hebraeo est, אל תתחר אל תילכה, id est ne irascaris; vel, ut S. Hieronymus reddit, ne contendas cum malignantibus; sed idem est sensus. Loquitur enim non de contentione et pugna, quae fit gladio, vel hasta; sed de ira et contentione emulationis, quomodo quidam certant in theatro carminibus canendis, alii in agone cursu equorum, vel currum, et irascuntur nisi vincant. Itaque sensus est: ne contendas cum malignantibus in temporalibus bonis per fas et nefas acquirendis, neque irascaris, si minus bene æmulatio ista succedit. Quod sequitur: « Neque zelaveris facientes iniquitatem, » idem est ac si dictum fuisset: Neque indignaris successus zelo super operantibus iniquitatem, iniustum videlicet iudicans, ut Deus tantis bonis afficiat iniquos. Clarior id habetur in *Psalm.* LXXII: « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem *פסע* storum videns, » id est, Deus quidem bonus videtur his qui conformes sunt voluntati ipsius: sed ego, qui non tanta rectitudine polleo, pene cecidi in scandalum et dubitationem, dum zelo succendor quasi pro iustitia, et irascor super impiorum prosperitate, dum cogito pacem et reliqua bona, quae possident, cum tormentis et penis dignissimi sint. Sequitur: « Quoniam tanquam foenum velociter abescent, et quomodum olera herbarum cito decident. » Aptissima similitudo ad ostendendam brevitatem temporalis prosperitatis. Foenum siquidem, et olera non habent profundas radices, ut cedri et *almæ*, quibus comparari solent iusti. « Iustus,

inquit idem David *Psalm.* CXI, ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. » Inde fit ut foenum et olera continuo arescant et putrescant, ut palmae et cedri durissime perseverent. Neque dixit Propheta prosperitatem impiorum cito perituram, sed ipsos impios citissime perituros: ipsis autem pereuntibus, dubium non est quin omnis eorum gloria et prosperitas pereat. Et quamvis nonnunquam impii multos annos vivant, et prospere illis omnia succedant, tamen multitudo illa annorum nihil omnino est, si ad duritatem iustorum et felicitatis ipsorum comparatur. Nam « iusti in perpetuum vivent, » *Sep.* v; et: « in memoria aeterna erit iustus, » *Psalm.* CXI; et nihil est diturnum quod habet finem. Vide *Sep.* v, si vis ad vivum depictam videre velocitatem et brevitatem rerum omnium temporalium. « Transierunt, inquit, omnia tanquam umbra, et tanquam nuntius praecurrens, et tanquam navis, quae pertransit fluctantem aquam, quae cum praeterierit, non est vestigium invenire; aut avis, quae transvolat in aere, ejus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum; aut tanquam sagitta emissiva in locum destinatum, divisus aer in se continuo reclusus est, ut ignoretur transitus illius: sic et nos nati continuo desinimus esse, » etc.

3. *Beth.* SPERA IN DOMINO, ET FAC BONITATEM, ET INHABITA TERRAM, ET PASCERIS IN DIVITIIS EJUS.

4. DELECTARE IN DOMINO, ET DABIT TIBI PETITIONES CORDIS TUI.

Abstruimus nos a malo David in primo apherismo; nunc in secundo inclinat ad bonum, quasi dicat: Si vis beatus et felix esse, intellige quis sit auctor omnis felicitatis, et ab eo expecta, ubi illo spera, non ab aliis. « Spera, inquit, in Domino. » Ipse enim, qui Dominus rerum omnium est, ipse solus res suas vere dare potest; sed ut spes firma sit, non confundaris, fac bonitatem, « bene operando, juxta Dei mandata: quis enim facile sperare audeat in eo quem scit inimicum sibi esse? Et tunc demum securus « inhabita terram: » quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, ejus est terra, et plenitudo ejus; quin etiam « pascaris in divitiis ejus: » terra enim ad te alendum abunde profert fructus suos. S. Hieronymus ex hebraeo legit *פלה*, pro *divitiis*. Et vere in texto hebraico est מְנוּחָה *emunah*, quod *idem*, aut *veritate* significat. Sed Septuaginta Interpretes non videntur in suo textu habuisse *emunah*, sed מְנוּחָה *hamonah*, quae vox *divitias* significat, et patet ex hoc eodem *Psalm.* vers. 16, ubi legitur: « Melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas. » Quan-

is etiamsi legamus, *pascaris fide*, aut *veritate*, rit sensus: Pascaris in terra fide, id est, fideliter et vere, quod est fere idem cum *pascaris in divitiis ejus*. Ille enim fideliter et vere pascitur in terra, qui non deest abundantia fructuum terrae, quae sunt ejus divitiae. Sed ut quis bene operetur, et sit amicus Dei, ita ut in illo secure confidat, necessaria est charitas; ideo dicit: « Delectare in Domino, » id est, ama Deum ex corde, et ille sit deliciae tuae; et tunc securus eris, quia « dabit tibi petitiones cordis tui, » id est, *quidquid* cor tuum desiderabit. At, inquit, multos novimus, qui sperabant in Deo, et faciebant bonitatem, et delectabantur in Domino, et tamen non sinebantur habitare terram, nec pasebantur in divitiis ejus, nec dabat illis Deus petitiones cordis eorum. Nam, ut omittam multitudinem prope infinitam fidelium, quos videmus quotidie in summa egestate vitam degere, certe B. Paulus sperabat in Domino, et faciebat bonitatem, et tamen, ut ipse testatur *I Corinth.* IV, « ut purgamentum mundi, et peripsam eiciebatur, » et esuriebat, et sitiabat, et nudus erat. Et cum delectaretur in Domino, non dabat ei Dominus petitiones cordis sui, cum te rogaverit, « ut auferretur ab eo stimulus carnis, » et non impetraverit, *II Cor.* XII. Respondeo maximam partem illorum, qui in summa egestate versantur, non sperare in Domino sicut oportet, nec observare mandata ejus, ut ipse jubet; multo etiam minus delectari in Domino: nam praeter promissiones hujus *Psalmi*, Christus ipse *Math.* VI, aperte serunt, neque metent, neque congregant in horrea, et Deus pascit illa: nonne vos magis pluris estis illis? et infra: « Querite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis. » Itaque dubium esse non potest, Deum provisorum suis omnia necessaria, si serio illi confidant in Deo, et mandata ejus observent. Quod si aliquando id non fiat, ut dicebatur de Apostolo, ratio est, quia Deus dat illis aliquid melius, et quo illi magis contenti sunt, id est, meritum ingens patientiae. Idem enim B. Paulus, qui scripsit suam egestatem aliasque tribulationes, scripsit etiam: « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, » *II Cor.* VII. Et si non dedit ei Dominus petitionem cordis sui, ut auferret stimulus carnis; dedit ei gratiam abundantem, per quam stimulus ille converteretur in instrumentum triumphi. Itaque non dedit rem parvam, ut daret rem magnam, quam sciebat esse veram petitionem cordis ipsius.

5. *Gimel.* REVELA DOMINO VIAM TUAM, ET SPERA IN EO, ET IPSE FACIET.

6. ET EDUCEAT QUASI LUMEN JUSTITIAM TUAM, ET JUDICIUM TUUM TANQUAM MERIDIEM.

Propinavit Propheta, ut bonus medicus, pharmacum contra morbum interiore famis, sitis et

similium malorum: nunc proponit aliud contra morbum exteriorum persecutionum et calumniarum. Quando enim ista nobis eveniunt, non prohibemur nos defendere, et calumnias propulsare, sed praecipuum remedium esse debet oratio ad Deum, et fiducia in Deo: quod observavit Susanna, quae condemnata ad mortem per calumniam, fletus suscepit ad caelum, inquit Scriptura *Daniel.* XII: « Erat enim cor ejus fiducia habens in Domino. » Revela, inquit David, Locom viam tuam, et spera in eo, id est, aperi in oratione coram Deo opera tua, et confide in Domino, committens illi causam tuam; « et ipse faciet, » nimirum iudicium et justitiam ipse inveniet rationem, qua delegatur falsitas vestium, quae adversus te dixerunt testimonium, et qua innocentia tua manifesta fiat. Id quod clarior habetur in sequenti versiculo: « Et educaet quasi lumen justitiam tuam, » id est, Deus admirabili providentia sua faciet, ut justitia tua, id est, jus tuum, quod erat quasi in tenebris sepultum propter calumnias persecutorum, emergat et clarissime conspiciatur, quo modo lumen cernitur, cum candela accenditur, vel cum profertur ex clausa et obscura laterna. Et repetens idem aliis verbis, addit: « Et iudicium tuum tanquam meridiem, » id est, producet in apertum, et clarum idem jus tuum, ut luceat, et conspiciatur ab omnibus, ut conspiciatur sol meridianus. Quod quidem in Susanna iudicio manifeste apparuit. Nam sicut initio justitia et innocentia Susannae in tenebris erat, quando a duobus testibus, contestibus, et omni exceptione majoribus convicta erat: ita paulo post, providentia Dei excitante spiritum Danielis, et per eum demonstrata falsitate testium ex ore proprio ipsorum, et iniquitas testium, ut continuo et ipsa liberata fuerit, et illi damnati a populo mala morte perierint. Quod attinet ad verba, illud, *revela*, S. Hieronymus et Judaeorum magistri ex hebraeo vertunt *volvo*, sive *revolve*, ut sensus sit: Rejice in Deum causam tuam, juxta illud *Psalm.* LIV: « Jacta cogitatum in Dominum. » Sed *revela*, quod nos habemus ex versione Septuaginta Interpretum, non repugnat hebraeae voci *גלה*, quod significat *revolve*; nam et revolvitur quod in altum rejicitur, et revolvitur etiam quod aperitur et explicatur, ut cernatur: quod coincidit cum *revela*, sive *aperi*. Utraque expositio vera est, sed nos latinam *adhibeam* et commentarios graecorum et latinorum, alium sequi debemus, qui *revela*, non *rejice*, exposuerunt. Porro cum revelare aliquid jubemur Deo, non ideo jubemur, quia Deus aliquid nesciat; sed quia vult orari a nobis, et per orationem explicari, quae volumus, ut nos ipsi intelligamus, quae de causa divino auxilio egoamus. De vocibus, *justitia* et *iudicium* notum est, illa varie in variis locis accipi. Sed hoc loco justitiam certum est accipi pro jure; iudicium autem vel accipiendum est etiam

pro jure, cum eadem res agatur; vel pro justa sententia, quae juri debetur: judicium enim actus justitiae est.

Daleth. SUBDITUS ESTO DOMINO, ET ORA EUM.

7. NOLI ÆMULARI IN EO, QUI PROSPERATUR IN VIA SUA, IN HOMINE FACIENTE INJUSTITIAS.

Verba illa, *subditus esto Domino, et ora eum*, in editione graeca et latina pertinent ad versiculum superiorem; in hebraeo vero codice sunt initium versiculi, ut manifeste apparet ex littera quarta alphabeti, quae hic habetur. Nos ut ostenderemus Psalmum esse alphabeticum, posuimus ea verba sub littera *daleth*, et tamen non adjuvamus illi numerum versiculi septimi, ne mutaremus distinctionem versiculorum, quam in editione latina habemus, et juxta quam distinctionem Psalmi canuntur in Ecclesia. Sensus hujus sententiae, quae quartus apertissimus spiritualis numerarius potest, hic est: Vide ut sis semper Deo ad nutum obediens, et ora eum assidue, ne forte si videris hominem felicem in saeculo, et simul injustum, ejus felicitas tentet te, et inducat ad injustitiam. Vere enim magna tentatio est felicitas iniquorum; sed facile superatur, cum quis habet Deum semper ante oculos cordis, et illi per obedientiam et orationem adheret. Nam qui Deo ita adheret, respiciit quasi ex alto felicitatem iniquorum, et videns eam modicam et fugacem, facile contentus ac despicit. Ait igitur: «Subditus esto Domino, et ora eum», id est, exhibe Deo puram ac simplicem obedientiam, et cum illo per orationem frequenter versare et colloquere. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *tace Domino, et expecta eum*; se l' idem est sensus, quem Septuaginta Interpretes pluribus verbis explicare voluerunt. Illud igitur, *tace Domino*, quod est in hebraeo, significat: non murmures contra Deum, etiamsi nescias, cur ille aliquid jubeat, vel faciat, sed, ut subditum decet, silens obediens in omnibus. Illud autem, *expecta eum*, significat: pete in oratione, et patienter expecta. Dabit enim Dominus, quod petis, sed quando opportunum judicabit. «Noli emulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias», id est, noli fieri emulus, et quasi rivalis hominis, qui in via sua, id est, in actionibus suis prosperatur; hominis, inquam, injusti et iniqui, qui malefaciendo prosperat. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *quis facit quae cogitat*, pro eo quod nos ex graeco habemus, *faciente injustitias*. Sed vox *מַחֲשֵׁבֵי mezinnoth*, quamvis descendat a verbo *חָשַׁב zamah*, quod est *cogitare*, tamen significat etiam *scelera*, ut idem S. Hieronymus eandem vocem interpretatur in *Psal. xiv, vers. 12*, et *Jerem. xi, vers. 15*.

8. *He.* DESINE AB IRA, ET DERELINQUE FUREM, NOLI ÆMULARI, UT MALIGNERIS.

9. QUONIAM QUI MALIGNANTUR EXTERMINABUNTUR.

TUR, SUSTINENTES AUTEM DOMINUM, IPSI HEREDITABUNT TERRAM.

Hæc sententia est quasi repetitio et declaratio primæ sententiæ; in toto enim Psalmo res eadem sæpe repetitur et inculcatur, ut illustrior fiat, et memoriæ magis inhercat. In primo versu dixerat: «Non zelaveris facientis iniquitatem;» id ipsum nunc dicit clarius, cum ait: «Desine ab ira, et derelinque furorem,» id est, cum videris in-pium in terra florere, non inasceris, neque incipias furere, et dicere: Quare iste iniquus prosperatur, ubi est justitia Dei? ubi Providentia illius? Item in primo versu dixerat: «Noli emulari, ut maligneris,» id est, noli emulando malignos fieri socius malignantium; noli imitari opera injusta eorum quorum felicitati invides, et addit: «Quoniam qui malignantur, exterminabuntur,» ut declarat quod antea dixerat, «quoniam tanquam fenem velociter crescent.» Adjungit postea: «Sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram,» ut repetat et declarat quod ibi dixerat: «Spera in Domino, et inhabita terram.» Sustinent enim Dominum, qui patienter expectant promissiones ejus, et securi expectant; quoniam fidelis et potens est Dominus, qui promisit. Et ideo sine ullo dubio, qui malignantur, etiamsi ad tempus florere videantur, non diu florebut, sed exterminabuntur de terra, et in gehennam ad æternam infelicitatem detrudentur: qui autem abstinent se ab iniquitate, et a Domino mercedem suam sperant, «ipsi hereditabunt terram,» id est, ipsi stabili possessione terram obtinebunt, quasi propria hereditatem quæ ab eis nunquam auferetur. Vere enim homines pii cum migrant ad Deum, non amittunt possessionem terræ, sed acquirunt celum et terram, cum dicatur de eis: «Super omnia bona sua constituet eos,» *Matth. xxiv*.

10. *Vau.* ET ADHUC FUSILLEM, ET NON ERIT PECCATOR, ET QUÆRES LOCUM EIUS, ET NON INVENIES.

11. MANSUETI AUTEM HEREDITABUNT TERRAM, ET DELECTABUNTUR IN MULTITUDINE PACIS.

Quia dixerat: «Malignantes exterminabuntur,» addit hoc brevi futurum. «Et adhuc, inquit, pusillum temporis pertansibit, et peccator,» qui videbatur felix, non apparebit in terra; «et quæres locum ejus inter homines, et non invenies,» quia videlicet perit omnino, et quasi arbor infructuosa radicibus evulsus est. «Mansueti autem,» id est, illi qui non indignantur, nec irascuntur Deo, cum vident impios prosperari, sed patienter ferunt, et tolerant id quod Deo placet, «hereditabunt terram,» non solum hæc ubi peregrinamur, sed etiam illam viventium quæ sola proprie terra est, id est, firma et stabilis; unde et Dominus ait *Matth. v*: «Beati mites, quo-

niam ipsi possidebunt terram;» et quia terra illa dicitur Jerusalem, id est, visio pacis, cum omnes inimici longissime ab illa absint, ideo «delectabuntur in multitudine pacis,» id est, fruentur pace multa, quia pax illa erit cum multitudine magna incoletum terram illam, et durabit multo tempore, vel potius æterno tempore, et sic delectationem habebunt, quam pax adferre secum solet.

12. *Zain.* OBSERVABIT PECCATOR JUSTUM, ET STRIDEBIT SUPER EUM DENTIBUS SUIS.

13. DOMINUS AUTEM IRRIDEBIT EUM: QUONIAM PROSPICIT, QUOD VENIET DIES EJUS.

Monet S. Propheta justum, ut non multum formidet insidias iniquorum, quia Deus vigilat ad custodiam ejus. «Observabit, inquit, peccator justum,» id est, attente respiciet peccator omnes actiones justis, ut inveniat aditum ad eum perendum. «Et stridebit super eum dentibus suis,» id est, instat famelicis canis desiderabit interitum ejus, ac præ iracundia et indignatione dentibus frendebit. «Dominus autem irridebit eum,» id est, Dominus, qui omnia prospicit, et in cujus manu sunt omnia, ita ut non cadat folium in terram, nisi ipso jubente, vel permittente, «irridebit eum. Quoniam prospicit quod veniet dies ejus,» id est, irridebit eum, quoniam videt instare diem interitus ejus, et illum antea rapiendum, quam justo nocere potuerit. Nam etiamsi forte Deus permittat justum a peccatore occidi, tamen prius peccator animam suam occidit, quam justus corpus occidat; et quoniam mors justis pretiosa est in conspectu homini, et lucrum est, non detrimentum, mors autem peccatorum pessima, et ad mortem sempiternam peccatorem detruit, ideo semper ante rapitur peccator, quam justo nocere potuerit. Proinde irridendus merito est, quia dum alterius interitum procurat, imminet interitum suum non videt.

14. *Chet.* GLADIUM EVAGINAVERUNT PECCATOES, INTENDERUNT ARGUM SUUM.

15. UT DEJICANT PAUPEREM ET INOPEM, UT ACCIDENT RECTOS CORDE.

16. GLADIUS EORUM INTRET IN CORDA IPSORUM, ET ARCUS EORUM CONFRANGATUR.

Declarat hic Propheta, quod obscurius dixerat in superioribus versiculis litteræ *zain*. Quod enim ibi dixit, *observat peccator justum*, hic declarat, dicens: «Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum,» id est, stant peccatores armati districtis gladiis, et arcibus extensis, observantes quando sit tempus occidendi justum, ut videlicet tunc dejiciant arcu, et trucident gladio justum, qui pauper et inopis est, et rectus corde. Sed Deus, qui prospicit omnia ex alto, facit ut gladius intretur in corda ipsorum, et arcus eorum conteratur, et ipsis solis noceat, et

sic irridebit eos. Observandum hoc loco est, quod hic dicitur de gladio et arcu, posse intelligi tum de arcu, et gladio ferreo, tum de gladio, et arcu linguæ. Sæpe enim peccatores occidunt justos, vel certe conantur occidere calumniis et falsis testimoniis, sæpe etiam vero gladio et arcu. Item notandum est verbum illud, *ut dejiciant*, recte sic positum esse in editione Sixti V. Pontificis, cum antea haberetur it. *codicibus vulgaris, ut decipiant*: nam, cum in hebraico et graeco codice habeatur *לְהַאֲבִיל להאביל, decipiant*, et sic legerint veteres Patres, hæc requirit conjunctio cum arcu et gladio, et denique non deessent codices antiqui latini manuscriptorum qui haberent, *ut decipiant*, facile dijudicari potuit, errore librario, ob litterarum similitudinem, irrepisse *decipiant*, pro *deiciant*. Rursum considerandum est justum hoc loco dici *rectum corde*, vel, ut est in hebraeo, *שְׂרֵי דָר, rectum via*, quia justus cor habet conforme legi Dei, quæ est rectissima; et quia eadem lex est via recta, per quam ambulare debemus, dum operamur; ideo rectus corde dicitur etiam rectus via, quia nunquam aberrat a recta via, quæ est lex Domini. Præterea notandum hoc loco, justum dici pauperem et inopem, vel quia omnes justi sunt pauperes spiritu; et licet interdum divitiis abundent, intelligunt eas divitias non esse proprie suas, cum de eis rationem redditori sint Deo; vel certe non loquitur David de omnibus justis, sed solum de pauperibus et abjectis, qui a potentibus opprimuntur. Porro inter *pauperem et inopem* hoc interit quo ad voces hebraicas, quod *עָנִי*, pro qua habemus *pauperem*, significat *humilem, afflictum, mitem*; *אֲבִיָּן*, pro qua voce habemus, *inopem*, significat *proprie egentem*, quia omnia desiderat, qui omnibus caret. Denique illa imprecatio, *gladius eorum intret in corda ipsorum*, est predictio potius, quam imprecatio. Tunc autem gladius peccatoris, extensus adversus justum, intrat in corda peccatoris, quando peccator, dum nocere intendit justo, sibi ipse magis nocet: dum enim forte spoliat justum pallio, se ipse spoliat fide et charitate; et licet justum privat vita carnis, se ipse privat gratia Dei, quæ est vita anime; et dum justum calumniis suis trudit in carcerem, se ipse precipitat in gehennam.

17. *Teth.* MELIUS EST MODICUM JUSTO SUPER DIVITIIS PECCATORUM MULTAS.

18. QUONIAM BRACHIA PECCATORUM CONTERENTUR, CONFIRMAT AUTEM JUSTOS DOMINUS.

Ne justus pauperes iniquis divitiis invident, et dimissa justitia ad perpetranda iniquitatem accedant, munit eos David his duobus versiculis: «Melius, inquit, est modicum justo super divitiis peccatorum multas,» id est, plus prodest justo modica substantia, quam peccatori ingentes divitiæ: proinde felicior est justus tenuis, quam peccator locuples; et ideo magis expectanda est jus-

superiorem in editione græca et latina; sed volumus eas hoc loco ponere, ut appareat artificium Prophetæ, qui per litteras alphabeti Psalmum digessit. Nam in illa particula, quæ posuit litteram *caph*, quæ in alphabeto sequitur; et inde incipit in hebræo novus versus. Ergo illa verba: « Quia peccatores peribunt, » reddunt rationem, cur immaculati pacifice possidebunt hereditatem in terra, et in tempore famis saturabunt. Id enim fiet, quia « peccatores, » qui eos perturbare, eisque bona sua diripere solebant, « peribunt. » Quod autem sequitur: « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint, et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient, » respondet duobus versiculis superioribus, ut hic sit sensus: Immaculati homines, tanquam amici Dei habebunt eternam hereditatem, et in tempore malo non confundentur; inimici vero Domini, quales sunt omnes peccatores, et contrario habebunt brevissimam felicitatem; statim enim atque exaltati cæperint, evanescent instar fumi, qui dum exaltatur consumitur, neque vestigium ullum post se relinquit. Illud verbum, *exaltati*, a S. Hieronymo legitur, sicut *monoceros*; ab aliis, *agni*, que sunt res diversissime. In hebræo nunc habetur *כרימ* *carim*, quod proprie agnos significat, et ad sententiam hujus loci nihil fit. S. Hieronymus videtur legisse *carim*, et ideo verit, sicut *monoceros*; nam monoceros in libro *Numer.* xxiii et xxiv, dicitur *כרימ* *carim*, et in lib. *Judic.* cap. xxxviii, dicitur *כרימ* *carim*, et tunc sensus est, quod *inimici Domini cum honorificati, et gloriantes fuerint sicut monoceros, tanquam fumus consumentur*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt *כרימ* *carim*, neque *carim*, sed *carum*, et ideo recte verterunt, *cum exaltati fuerint*, que lectio optima est, eamque noster Interpres etiam secutus est, et tota frequentat Ecclesia.

22. *Lamed*. MUTUABITUR PECCATOR, ET NON SOLVET: JUSTUS AUTEM MISERETUR, ET TRIBUET.

23. QUIA BENEDICENTES EI HEREDITABUNT TERRAM, MALEDICENTES AUTEM EI DISPERSIBUNT.

Confirmat quod supra dixerat: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas. » Nam sæpissime accidit ut peccator, quamvis diffissimus, mutuo accipiat pecuniam, et tamen non restituit; quia volunt peccatores supra censu laute vivere, vel superbe vestiri, aut habitare inde semper laborant ære alieno gravati; justus autem, qui, ut supra diximus, scit uti divitiis, etiamsi modicum habeat. Jam ex modico solo habet, unde misereatur *אֲפֵרֶמ*, et retribuatur sine spe recuperandi. « Quia benedictes ei, » Deo videlicet, ut Augustinus exponit, « hereditabunt terram, » et sic semper habebunt unde tribuant; « maledictes autem ei, » tanquam blasphemæ et ingrati, « disperibunt, » ut etiamsi velint tribuere, non possint. S. Hieronymus legit passive, *quia benedicti ab eo, nimirum a Deo, heredi-*

19. *Iod*. NOVIT DOMINUS DIES IMMACULATORUM, ET HEREDITAS EORUM IN ÆTERNUM ERIT.

20. NON CONFUNDENTUR IN TEMPORE MALO, ET IN DIEBUS FAMIS SATURABUNTUR.

Confirmat Propheta quod paulo ante dixit de felicitate justorum, etiamsi modicas opes habeant: « Novit, inquit, Dominus dies immaculatum, » id est, approbat Dominus vitam justorum, eisque favet, et benedicit, et ideo dies eorum diturni erunt, et hereditas eorum cum ipsis diutissime conservabitur. « Non confundentur in tempore malo, » id est, tempore sterilitatis et penurie non confundentur, quia non cogentur erubescere mendicando panem; « et in diebus famis saturabuntur, » id est, non solum non erubescunt mendicando tempore communis famis, sed etiam habebunt ex suis copiis, unde comedant ad satietatem. Sed hæc interdum implentur in hoc sæculo, semper autem implebuntur in futuro. Ventura enim est post hanc vitam incredibilis quedam sterilitas, quando nemo poterit serere, vel metere, et dives in inferno guttam aquæ desiderabit, nec obtinebit. Tunc igitur immaculati, qui nihil dimiserunt in terra, sed in cælum omnia transtulerunt, irascient eternam hereditatem, neque confundentur mendicando cum stultis virginibus: « Date nobis de oleo vestro, » *Math.* xxv; satisfabunt, cum apparuerit gloria Domini.

Caph. QUIA PECCATORES PERIBUNT.

21. INIMICI VERO DOMINI MOX UT HONORIFICATI FUERINT, ET EXALTATI, DEFICIENTES QUEMADMODUM FUMUS DEFICIENT.

Tres primæ dictiones pertinent ad versiculum

habunt terram, maledicti ab eo disperibunt. Et quidem verba hebraica, modica facta mutatione punctorum, tam active quam passive exponi possunt, et una sententia aliam infert. Qui enim Deum in omnibus rebus benediciunt, ab eo quoque benedicentur; et qui Deo malediciunt, maledictionem ipsis consequentur.

24. *Mem*. APUD DOMINUM GRESSUS HOMINIS DIRIGENTUR, ET VIAM EPI'S VOLET.

25. CUM CECIDERIT NON COLLIDETUR, QUIA DOMINUS SUPPONIT MANUM SEAM.

Incipit hoc loco Propheta exponere singularem Dei providentiam erga justos, ut tanto magis eos confirmet, ne forte prosperitas impiorum eos allicit ad peccandum. Dicit igitur vitam justorum a Domino dirigi et custodiri. « Apud Dominum, inquit, gressus hominis justi, id est, ille dirigit actiones et opera justis, qui justum fecit. » Et viam ejus volet, » id est, hinc fiet, ut justus viam Domini velit, diligat, libenter sequatur: vel, *Deus volet viam justis*, id est, approbabit actiones et opera ejus. Prior explicatio S. Augustini, posterior Euthymii est. Illud, *apud Dominum*, in textu originali est *בְּיְהוָה*, a *Domino*, et sic legit S. Augustinus et græci Interpretes; sed verba nostræ editionis, ut non dissentiant a textu originali, sic explicanda sunt: « Apud Dominum, » id est, in secreto consilio Domini « dirigentur. » Sequitur: « Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. » Potest hoc referri ad miseria corporales, et etiam ad miseria anime. Nam si justus ceciderit in aliquam afflictionem et tribulationem, que sunt quasi foveæ, vel saxa, vel lutum in via vitæ hujus, « non collidetur, » id est, non omnino succumbet, aut opprimetur, « quia Dominus supponit manum suam, » ne ledatur, vel, ut est in hebræo, *quia Deus sustentat eum manu sua*, id est, auxilio et providentia sua. Et si forte ceciderit in tentationem peccati, non collidetur, id est, non perveniet ad consensum culpæ lethalis, nec amittet patientiam, aut fidem, aut aliam virtutem, quia Dominus auxilio gratiæ suæ sustentabit eum.

26. *Nun*. JUNIOR FUI, ET ENIM SENUI, ET NON VIDI JUSTUM DERELICTUM, NEC SEMEN EJUS QUÆBENS PANEM.

27. TOTA DIE MISERETUR ET COMMODAT, ET SEMEN ILLIUS IN BENEDICTIONE ERIT.

Probat ab experientia sua, quod supra dixerat, justos in tempore malo non confundendos, et in diebus famis saturandos. « Junior fui, » inquit, vel, ut expressius habetur in hebræo *בְּעֵינַי פָּוֵר*, *puer fui*, et postea senui, et in tam longo tempore « nunquam vidi justum derelictum a Deo, » ita ut inopia premeretur; nec vidi semen ejus, id est filios ejus, quærentes et mendicantes panem. Sed contra potius vidi, quod justus « tota

dies miseretur et commodat, » id est, omni tempore ita abundat, ut vel ex misericordia donet, vel certe multo, aut commodato det proximo de facultibus suis. Quare « semen illius, » id est, filii ejus non solum non mendicabunt panem, sed « in benedictione erunt, » id est, benedicti a Deo copiis abundabunt, vel ab omnibus benedicentur, tanquam filii optimorum parentum. Observa circa verba, *Et enim in hebræo esse בְּפֶהוּ*, quod significat *etiam*, ut sensus sit, *puer fui, et etiam senui*. In græco quidem habetur *παῖς*, *etiam*; sed accipi potest pro *etiam*. Observa præterea non repugnare hanc sententiam veritati, etiam si videamus in Ecclesia multos fideles mendicantes panem. Nam mendicantes religiosi sponte mendicant amore pauperatis, non necessitate inopie, neque derelicti dicitur, cum Deus eos mirabili providentia sua alat et sustentet. Ceteri mendicantes, ut plurimum non sunt filii eorum, qui conservaverint misereri aliorum, et donare: ad hos enim proprie hæc promissio pertinet. Sæpe etiam neque justis sunt ipsi, neque filii justorum. Denique, ut supra diximus, si qui vere justis, et sperantes in Domino derelicti videntur, et quærentes mica panis, ut Lazarus de Evangelio *Luc.* xvi, si melius aliquid a Domino acceperunt, quam sit copia rerum temporalium: neque mutarent meritum patientiæ cum omni temporali felicitate.

28. *Samech*. DECLINA A MALO, ET FAC BONUM ET INHABITA IN SÆCULUM SÆCULI.

29. QUIA DOMINUS AMAT JUDICIUM, ET NON RELINQUIT SANCTOS SUOS: IN ÆTERNUM CONSERVABUNTUR.

Ex his que dixit paulo ante, se fuisse expertum a pueritia usque ad senectutem, concludit per modum adhortantis, ac dicit: « Declina a malo, et fac bonum, » que sunt duo prima precepta justitiæ; « et inhabita in sæculum sæculi, » id est, vide ut justus sis, et securus inhabitabis terram usque in sempiternum. Et reddit rationem, cur justis terram perpetuo habitaturi sint. « Quoniam, inquit, Dominus amat judicium, » id est, justos servos suos; ideo affirmo, quod « in æternum conservabuntur. » Hæc promissio pertinet quidem aliquo modo ad hanc vitam, in qua per varias successiones justis longo tempore terram inhabitare solent: sed absolute et proprie pertinet ad vitam futuram, que in terra viventium sempiterna erit.

30. *Ain*. INJUSTI PONIENTUR, ET SEMEN IMPIORUM FERIBIT.

31. JUSTI AUTEM HEREDITABUNT TERRAM, ET INHABITABUNT IN SÆCULUM SÆCULI SUPER EAM.

Hoc loco desunt in hebræo duæ primæ dictiones, videlicet, *injusti ponentur*, que apertissime leguntur in textu græco: et hinc factum est ut

non appareat littera *ain* initio horum duorum versuulorum, ut numerus et ordo litterarum alphabeti postuabant. Sed vox *injusti*, quae est apud Graecos et Latinos, apud Hebraeos esset *יְקִיָּיִ*, quae incipit per *ain*. Itaque si addatur ad hebraeum textum: « Injusti punientur, » voci- bus hebraicis constabit ratio alphabeti. Sententia autem horum versuulorum clarissima est, ut explicatione non egent.

32. *Phe.* OS JUSTI MEDITABITUR SAPIENTIAM, ET LINGUA EJUS LOQUETUR JUDICIUM.

33. LEX DEI EJUS IN CORDE IPSIUS, ET NON SUPPLANTABUNTUR GRESSUS EJUS.

Dixit paulo ante divitiarum providentiam vigilaturam, ne justis ab impiis opprimantur: nunc addit justos quoque per sapientiam suam, quae est etiam Dei donum, effecturos, ut non supplantentur a malitia iniquorum. « Os justis meditabitur sapientiam, » id est, justus sapienter loquitur, ut non possit capi in sermone: meditari enim sapientiam ore, nihil est aliud, nisi exercere sapientiam inter loquendum, ut alibi diximus; et ipsum repetit David cum addit: « Et lingua ejus loquitur judicium, » id est, lingua justis non temere profundet verba, sed loquitur quod justum est, et quod pro tempore dici debet, quod est sapienter loqui. Addit rationem, dicens: « Lex Dei ejus in corde ipsius, » id est, sermo justis sane sapientiae conditus erit, quia justus habet in corde legem Dei, et propterea dum loquitur, cogitat mandata Dei, ut non delinquant in lingua sua; et propterea « lex est lux, » ut ait Salomon *Proverb. vi*; et, ut idem David ait *Psal. xviii*: « Lex Domini illuminat corda, et sapientiam praestat parvulis; » et ideo non est mirum, si justus qui habet legem in corde, eamque cogitat et diligit, sapienter loquatur. Ex his colligit Propheta: « Et non supplantabuntur gressus ejus, » id est, quia justus semper loquitur, nemo illum supplantando impellet ad casum. Supplantare dicitur, qui plantam alterius tenendo vel impediendo, cadere illum cogit, praesertim quando id astutia potius, quam violentia fit. Ergo non supplantabuntur pedes ejus, ac per hoc non impelletur justus ad casum dolo alicujus iniqui circumventus.

34. *Zade.* CONSIDERAT PECCATOR JUSTUM, ET QUERIT MORTIFICARE EUM.

35. DOMINUS AUTEM NON DERELINQUET EUM IN MANIBUS EJUS: NEC DAMNABIT EUM, CUM JUDICAVITUR ILLI.

Declarant hi duo versuuli versiculos duos superiores. « Considerat, inquit, peccator justum, » nimirum observans diligenter quid loquatur, et quid agat, ut supplantet eum; « et querit mortificare eum, » id est, querit supplantando illum occidere. Quod quidem praecipue fieri solet in

judiciis, cum iudex, vel accusator iniquus innocenti aliquem circumvenire et perdere cupit. « Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, » id est, Dominus non permittit ut peccator habeat justum in potestate, et ideo inspirabit illi sapientiam, ut cognoscat fraudes inimicorum, et sapienter loquendo evitet supplantationes eorum. « Nec damnabit eum, cum judicabitur illi, » id est, iudex non damnabit justum, cum tempus iudicii ejus advenit, quia Deus non permittit obscurari justitiam. Verbi. illa, *cum judicabitur illi*, clariora sunt in textu originali, *הַיָּשׁוּרִים בְּהִשְׁעָפּוֹ*, et nihil aliud significant, nisi *cum ille*, justus videlicet, *judicandus erit*; sive, *cum fiet ei iudicium*; sive, *cum judicabitur*. Habentur eadem fere verba vers. 42: « Observabit peccator justum, et stridebit dentibus in eum, » etc.; sed ibi de violentia agitur, hic de astutia.

36. *Coph.* EXPECTA DOMINUM, ET CUSTODI VIAM EJUS: ET EXALTABIT TE, UT HEREDITATE CAPIAS TERRAM; CUM PERIERINT PECCATORES, VIDEBIS.

Hortatur Propheta justum, ut speret in Deo, et perseveret in justitia. « Expecta Dominum, » id est, spera in Deo, si forte differri tibi videtur promissio ejus; « et custodi viam ejus, » id est, observa legem ejus, et non declines a via iam inchoata sanctitatis et justitiae, « et hereditate capias terram, » id est, ut cum implebitur promissio ejus, possideas quasi propria hereditate terram viventium. « Cum perierint peccatores, videbis, » id est, cum peccatores omnes iudicio divino condemnati perierint, tunc videbis quod nunc speras.

37. *Resch.* VIDI IMPICIUM SUPEREXALTATUM, ET ELEVATUM SICUT CEDROS LIBANI.

38. ET TRANSIVI, ET ECCE NON ERAT; QUESIVI EUM, ET NON EST INVENTUS LOCUS EJUS.

Quia dixerat: « Cum perierint peccatores videbis, » poterat justus quaerere, quando hoc erit; ideo nunc addit brevi hoc futurum esse. Nam « vidi, inquit, impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani, » id est, positum in altissimo gradu dignitatis et potestatis, et radiceatum ac fundatum opibus, clientelis, et similibus rebus, ut videretur aeterna futura ejus felicitas: et tamen vix « pertransii, et ecce non erat, » id est, transiens vidi hominem illum elevatum et radiceatum, ut cedros Libani, et vix illum pertransii, et ecce respicio post me, et evanuerat; « quesivi » ubi fuisset, et an vestigia remanerent tanta utilitatis, « et non est inventus locus ejus » quasi nunquam ibi fuisset. Haec verissima esse quotidiana experientia docet. Ubi enim nunc sunt potentissimi illi monarchae, ut de minoribus taceam, Assyriorum, Persarum, Graecorum et Romanorum? Certe nisi aliquid in libris historicorum legeremus, ignorarem illos unquam fuisse. Ita nulla supersunt vestigia tanta

potentiae et tamen humana superbia mortalibus oculos perstringit, ut videre non possint, quae tangunt manibus, et credere nolint, quae vel inviti sentire et experiri coguntur. Quod attinet ad verba, in hebraeo habetur, *vidi impium robustum, fortissimum, sicut indigenam virentem*. Sed Septuaginta Interpretes respicientes ad similitudinem cedri, ut rem magis explicarent, dixerunt, *superexaltatum, et elevatum*; ex quo tamen sequitur ut robustus et fortissimus esset: cedri enim altissimae, et robustae, et fortissimae sunt. Et pro illo, *sicut indigenam virentem*, vertunt Septuaginta, *sicut cedros Libani*, quia non legerunt, ut nunc habemus, *כְּאֶרֶץ, sicut indigenam*, sed una littera transposita, *כְּאֶרְדֵּי, sicut cedros*; et quia cedri virentes in monte Libano potissimum inveniuntur, ideo pro *cedros virentes*, posuerunt *cedros Libani*. Porro ubi nos legimus, *et transivi*, in hebraeo est *וַיֵּרָא, et transiit*; sed credibile est hebraicam vocem incuria librarium esse corruptam unius litterae mutatione. Nam non solum Septuaginta Interpretes verterunt in prima persona, sed etiam S. Hieronymus.

39. *Schin.* CUSTODI INNOCENTIAM, ET VIDE AEQUITATEM, QUONIAM SUNT RELIQUAE HOMINI FACIENDO.

PSALMUS XXXVIII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. *Psalms David, in rememorationem de Sabbato.*

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3. Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.

4. Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

5. Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, et sicut onus grave gravatae sunt super me.

6. Putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.

7. Miser factus sum et curvatus sum usque in finem; tota die contristatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusio-nibus, et non est sanitas in carne mea.

9. Afflictus sum, et humiliatus sum nimis; rugiebam a gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne desiderium

40. INJUSTI AUTEM DISPERIBUNT SIMUL, RELIQUAE IMPIORUM INTERIBUNT.

Pergit Propheta in adhortatione, et ait: « Custodi innocentiam, et vide aequitatem, » id est, conserva innocentiam erga te ipsum, « et vide aequitatem, » id est, iudica quod rectum est erga proximos. « Quoniam sunt reliquae homini pacifico, » id est, quia dabit Deus in premium homini pacifico, ut relinquit filios post se. Vel altiore sensu, quia multa bona reliqua sunt homini pacifico post mortem ejus. « Opera enim bona sequuntur illos, qui in Domino moriuntur, » ut dicitur *Apoc. xiv*. « Injusti » autem e contrario « peribunt, » ipsi simul omnes nullo excepto, « et reliquae peribunt cum eis, » quia nec filios in hoc saeculo relinquit, nec boni aliud eis reliquum erit, cum omnia in concupiscentiis suis secleribusque consumpserint.

41. *Thau.* SALUS AUTEM JUSTORUM A DOMINO, ET PROTECTOR EORUM IN TEMPORE TRIBULATIONIS.

42. ET ADUVABIT EOS DOMINUS, ET LIBERABIT EOS, ET ERUET EOS A PECCATORIBUS, ET SALVABIT EOS, QUIA SPERAVERUNT IN EO.

Hec est quasi recapitulatio Psalmi totius, et salis aperta et perspicua.

V. s. h. — *Canticum [h. Psalm.] David in commemoratione.*

Domine, ne in ira [h. indignatione] tua arguas me, neque in furore tuo [h. ira tua] corripas me:

Quia sagittae tuae infixae sunt mihi, et tetigit [h. tetruit] me manus tua.

Non est sanitas in carne mea a facie indignationis tuae: non est pax [al. add. in] ossibus meis a facie peccati mei.

Quia iniquitates meae transierunt caput meum: quasi onus grave aggravatae sunt super me.

Computruerunt, et tabuerunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.

Afflictus sum, et incurvatus sum nimis: tota die moerens ambulabam.

Quia lumbi [al. renes, h. ilia mea] mei repleti sunt ignominia [h. villitate], et non est sanitas in carne mea.

Evigilavi, et afflictus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.

Domine, in conspectu tuo [h. coram te] omne